

بسم الله الرحمن الرحيم

۲۲۱۷۷۷۷

۱۴ - ۹ / ۲

در آمدی بر دانشگاه پایدار

مبانی، رویکردها و تجارب

تألیف:

دکتر مهتاب پور آتشی

عضو هیأت علمی موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

دکتر اصغر زمانی

عضو هیأت علمی موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

بایبز ۱۴۰۰

سرشناسه

: پورآتشی، مهتاب، ۱۳۶۲-

عنوان و نام پدیدآور

: درآمدی بر دانشگاه پایدار : مبانی، رویکردها و تجارب/ مهتاب پورآتشی، اصغر زمانی.

مشخصات نشر

: تهران: دانشگاه صنعتی امیرکبیر (پلی تکنیک تهران)، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری

: ۲۱۱ ص: مصور، جدول، نمودار.

شابک

: ۹۷۸-۹۶۴-۴۶۳-۸۳۸-۱

وضعیت فهرست‌نویسی

: فیبا

یادداشت

: واژه‌نامه.

یادداشت

: کتابنامه.

موضوع

: دانشگاه‌ها و مدارس عالی - جنبه‌های زیست‌محیطی.

موضوع

Universities and colleges - Environmental aspects :

موضوع

: توسعه پایدار.

موضوع

Sustainable development :

شناسه افزوده

: زمانی، اصغر، ۱۳۵۷-

شناسه افزوده

: دانشگاه صنعتی امیرکبیر (پلی تکنیک تهران). مرکز نشر.

شناسه افزوده

Amirkabir University of Technology (Tehran Polytechnic). Publishing Center.

رده‌بندی کنگره

: LB ۲۳۲۴

رده‌بندی دیویی

: ۳۷۸/۰۰۱

شماره کتابشناسی ملی

: ۸۴۰۶۳۵۱



انتشارات دانشگاه صنعتی امیرکبیر

(پلی تکنیک تهران)

این کتاب در جلسه مورخ ۱۴۰۰/۰۱/۲۲ شورای چاپ و نشر دانشگاه صنعتی امیرکبیر به تصویب رسیده است.

عنوان کتاب

: درآمدی بر دانشگاه پایدار : مبانی، رویکردها و تجارب

تألیف

: مهتاب پورآتشی، اصغر زمانی

ناشر

: انتشارات دانشگاه صنعتی امیرکبیر (پلی تکنیک تهران)

لیتوگرافی، چاپ و صحافی

: انتشارات دانشگاه صنعتی امیرکبیر (پلی تکنیک تهران)

چاپ اول

: پاییز ۱۴۰۰

قیمت

: ۵۸۰۰۰ تومان

تیراژ

: ۵۰

شابک

: ۹۷۸-۹۶۴-۴۶۳-۸۳۸-۱

ISBN : 978-964-463-838-1

آدرس مرکز پخش: خیابان ولیعصر، روبروی خیابان بزرگمهر، فروشگاه کتاب مرکز نشر

دانشگاه صنعتی امیرکبیر (پلی تکنیک تهران) - تلفن: ۶۶۴۹۸۸۶۸

وبسایت: <http://publication.aut.ac.ir>

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

فهرست

عنوان

صفحه

پیشگفتار.....	۱
فصل یکم: توسعه پایدار و دانشگاه پایدار: مفاهیم، ارکان و چالش‌ها.....	۱
معرفی فصل.....	۱
۱-۱- توسعه پایدار: مفاهیم و اهداف.....	۲
۲-۱- تاریخچه تکامل مفهوم توسعه پایدار.....	۳
۳-۱- ابعاد توسعه پایدار.....	۱۳
۴-۱- دانشگاه پایدار: تعاریف، اصطلاحات مرتبط و تاریخچه.....	۱۶
۵-۱- مروری بر بیانیه‌های مرتبط با آموزش و توسعه پایدار.....	۱۹
۶-۱- مزایای گذار به دانشگاه پایدار.....	۲۲
۷-۱- رویکردها و ارکان کلیدی دانشگاه پایدار.....	۲۳
۸-۱- چالش دانشگاه‌ها در گذار به دانشگاه پایدار.....	۲۷
مراجع.....	۲۹
فصل دوم: مدل‌های دانشگاه پایدار.....	۳۷
معرفی فصل.....	۳۷
۱-۲- مدل ونوین.....	۳۸
۲-۲- مدل کورتسی.....	۴۰
۳-۲- مدل کول.....	۴۱
۴-۲- مدل ولازکوئز و همکاران.....	۴۱
۵-۲- مدل الشویخات و ابوبکر.....	۴۳
۶-۲- مدل مت و همکاران.....	۴۷
۷-۲- مدل گنگ و همکاران.....	۴۸
۸-۲- مدل گرسو و ایپینا.....	۴۹
۹-۲- مدل زائو و زو.....	۵۳
۱۰-۲- مدل تعالی دانشگاه پایدار.....	۵۴
۱۱-۲- مدل‌های پیشنهادی دانشگاه پایدار توسط پژوهشگران ایرانی.....	۵۶
مراجع.....	۶۲
فصل سوم: آموزش برای توسعه پایدار.....	۶۵
معرفی فصل.....	۶۵
۱-۳- آموزش برای توسعه پایدار: مفاهیم و ویژگی‌ها.....	۶۵

۶۸	۲-۳- برنامه درسی و محتوای آموزش برای توسعه پایدار
۷۰	۳-۳- روش‌های تدریس و یادگیری در توسعه پایدار
۷۱	۳-۳-۱- بحث گروهی
۷۱	۳-۳-۲- مطالعات موردی
۷۲	۳-۳-۳- فعالیت‌های برانگیزاننده
۷۲	۳-۳-۴- شبیه سازی
۷۳	۳-۳-۵- یادگیری تجربی
۷۳	۳-۳-۶- یادگیری مساله‌محور
۷۴	۳-۳-۷- مناظره
۷۴	۳-۴- صلاحیت‌های استادان در آموزش برای توسعه پایدار
۷۷	۳-۴-۱- صلاحیت‌های مرتبط با دانش
۷۷	۳-۴-۲- صلاحیت‌های مرتبط با تفکر سیستمی
۷۸	۳-۴-۳- صلاحیت‌های مرتبط با احساسات
۷۹	۳-۴-۴- صلاحیت‌های مرتبط با ارزش‌ها و اخلاق
۸۰	۳-۴-۵- صلاحیت‌های مرتبط با اقدام
۸۰	۳-۵- صلاحیت‌های دانشجویان برای پیشبرد توسعه پایدار
۸۱	۵-۳-۱- تفکر سیستمی
۸۲	۵-۳-۲- پیش‌بینی کردن
۸۲	۵-۳-۳- هنجاری
۸۳	۵-۳-۴- تفکر راهبردی
۸۳	۵-۳-۵- ارتباطات بین فردی
۸۵	مراجع

فصل چهارم: دانشگاه پایدار: تجارب دانشگاه‌های خارجی

۸۹	معرفی فصل
۹۰	۴-۱- چشم‌انداز و مأموریت دانشگاه برای پیشبرد توسعه پایدار
۹۱	۴-۲- برنامه راهبردی و اسناد سیاستی و اقدام دانشگاه برای پیشبرد توسعه پایدار
۹۷	۴-۳- آموزش برای توسعه پایدار
۱۰۰	۴-۴- پژوهش برای پیشبرد توسعه پایدار
۱۰۲	۴-۵- پردیس سبز و محیط‌زیستی
۱۰۵	۴-۶- ابتکارات و رویدادهای دانشگاهی برای پیشبرد توسعه پایدار
۱۰۶	۴-۷- مراکز و دفاتر دانشگاهی توسعه پایدار
۱۰۷	۴-۸- شبکه‌سازی، ارتباطات و اطلاع‌رسانی
۱۰۹	۴-۹- گزارش‌دهی، نظارت و ارزیابی در دانشگاه پایدار

۱۱۰	۴-۱۰- کلاس‌بندی دانشگاه‌های پایدار، براساس تجارب دانشگاهی
۱۱۵	مراجع
۱۱۷	فصل پنجم: آموزش عالی ایران و تجارب دانشگاه ایرانی
۱۱۷	معرفی فصل
۱۱۸	۵-۱- جایگاه توسعه پایدار در اسناد بالادستی
۱۱۸	۵-۱-۱- قرآن کریم
۱۲۱	۵-۱-۲- قانون اساسی
۱۲۵	۵-۱-۳- سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی
۱۲۷	۵-۱-۴- سند نقشه جامع علمی کشور
۱۳۴	۵-۱-۵- سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه
۱۳۶	۵-۱-۶- سیاست‌های کلی محیط زیست
۱۳۸	۵-۲- اقدامات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در راستای دستیابی به توسعه پایدار
۱۴۰	۵-۳- همایش‌های برگزار شده در حوزه آموزش و توسعه پایدار
۱۴۲	۵-۴- اقدامات دانشگاهی در حوزه توسعه پایدار
۱۴۲	۵-۴-۱- نمونه دانشگاهی (۱) دانشگاه صنعتی امیرکبیر
۱۴۴	۵-۴-۲- نمونه دانشگاهی (۲) دانشگاه تهران
۱۴۵	۵-۴-۳- نمونه دانشگاهی (۳) دانشگاه فردوسی مشهد
۱۴۷	مراجع
۱۴۹	فصل ششم: رصد دانشگاه پایدار
۱۴۹	معرفی فصل
۱۵۰	۶-۱- نهادها و مراکز فعال در حوزه دانشگاه پایدار
۱۵۰	۶-۱-۱- شبکه بین‌المللی پردیس پایدار
۱۵۰	۶-۱-۲- شبکه جهانی محیط‌زیستی دانشجویی
۱۵۲	۶-۱-۳- شبکه پایداری آموزش عالی
۱۵۲	۶-۱-۴- اتحادیه رهبران پایداری در آموزش
۱۵۳	۶-۱-۵- شبکه ارتقای پایداری در آموزش و پژوهش تحصیلات تکمیلی
۱۵۳	۶-۱-۶- انجمن بین‌المللی دانشگاه‌ها
۱۵۶	۶-۲- کتب و نشریات منتشر شده در حوزه دانشگاه پایدار
۱۵۶	۶-۲-۱- کتب
۱۵۷	۶-۲-۲- نشریات
۱۶۲	۶-۳- جوایز اعطا شده در حوزه دانشگاه پایدار
۱۶۲	۶-۳-۱- جایزه تعالی پردیس پایدار
۱۶۳	۶-۳-۲- جایزه دانشمند جوان

پیشگفتار

"در مسیر پر فرازونشیب تکامل نسل بشر در این کره خاکی، مرحله‌ای وجود دارد که با شتاب سریع علم و فناوری، انسان این قدرت را پیدا کرده است که محیط زیست خود را از طرق بی‌شمار و در مقیاس وسیع متحول کند. هر دو جنبه از محیط زیست، خواه محیط زیست طبیعی و خواه ساخته دست بشر، برای رفاه انسان و بهره‌مندی از حق حیات ضروری است.

حفاظت و بهبود محیط زیست مساله مهمی است که بر رفاه مردم و توسعه اقتصادی در سراسر جهان تاثیر می‌گذارد. این خواسته فوری مردم در سراسر جهان و وظیفه همه دولت‌ها است."

این عبارات، بخشی از بیانیه کنفرانس ملل متحد در زمینه محیط زیست انسانی است، که می‌توان از آن به عنوان نخستین نقطه عطف توجه جهانی به مسایل محیط زیست و توسعه پایدار یاد نمود. در جهان پیچیده و رقابتی امروز، توسعه پایدار به کلیدواژه مهمی تبدیل شده است که در گفتگوها و متون علمی و توسط سیاست‌گذاران، تصمیم‌گیران، برنامه‌ریزان، و مسئولان به وفور به کار می‌رود و حکایت‌گر دغدغه افراد و سازمان‌ها برای بهره‌مندی بهینه از منابع محدود و ناپایدار در جهان است. در این راستا، دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی بسان نهادی تاثیرگذار در پیشرفت و ارتقای جوامع، که رهبری و رسالت مهم تولید علم و دانش و توسعه پژوهش و نوآوری، و نیز مسئولیت اجتماعی را برعهده دارند؛ در موقعیت منحصر به فردی قرار دارند که می‌توانند از تخصص خود استفاده کنند و با بهره‌گیری از ظرفیت نخبگان و اندیشمندان دانشگاهی، نقش کلیدی در بهبود شرایط اجتماعی، اقتصادی و محیط‌زیستی و برون‌رفت از ناپایداری جوامع ایفا نمایند.

کتاب حاضر با عنوان "درآمدی بر دانشگاه پایدار: مبانی، رویکردها و تجارب"، با زبانی ساده و قلمی روان و در شش فصل، از مفاهیم و ویژگی‌های دانشگاه پایدار تا اقدامات مختلف دانشگاه‌ها در این خصوص را تشریح می‌کند و نیز، تجارب آموزش عالی ایران و دانشگاه ایرانی را بیان می‌دارد. فصل نخست، به تبیین مفاهیم و ارکان توسعه پایدار و دانشگاه پایدار می‌پردازد و تاریخچه تکامل مفهوم توسعه پایدار و گذار به دانشگاه پایدار، اصول و رویکردهای دانشگاه پایدار، ویژگی‌های دانشگاه پایدار، و چالش‌های دانشگاه‌ها در گذار به دانشگاه پایدار را مورد توجه و بررسی قرار می‌دهد. فصل دوم، مدل‌های دانشگاه پایدار را تشریح می‌نماید. مدل‌های مختلفی در این خصوص پیشنهاد شده است که در فصل دوم، مجموعه جامعی از مدل‌های

پیشنهاد شده توسط پژوهشگران ایرانی و خارجی تشریح می‌گیرد. فصل سوم، به بحث پیرامون آموزش برای توسعه پایدار اختصاص یافته است. بدین ترتیب، پس از بیان مفاهیم آموزش برای توسعه پایدار، مباحثی از قبیل: برنامه درسی و محتوای آموزش برای توسعه پایدار، روش‌های تدریس و یادگیری در توسعه پایدار، صلاحیت‌های استادان در آموزش برای توسعه پایدار و صلاحیت‌های دانشجویان برای پیشبرد توسعه پایدار تشریح می‌گردد.

شعاری شدن واژه توسعه پایدار، بدون آن‌که برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات جدی و اثربخشی برای پیشبرد اهداف آن صورت گیرد؛ می‌تواند به‌عنوان چالشی در این مسیر مطرح گردد. با توجه به این‌که اقدامات قابل توجهی توسط دانشگاه‌های موفق و برتر در حوزه‌های مرتبط با توسعه پایدار صورت گرفته است؛ در فصل چهارم، نمونه‌ای از اقدام‌های دانشگاه‌های منتخب جهان در زمینه تلفیق توسعه پایدار در کارکردهای دانشگاهی تشریح می‌گردد. در انتهای این فصل، براساس اقدامات و تجارب منتخبی از دانشگاه‌ها که از نظر رتبه‌بندی دانشگاه‌های سبز جهان و پردیس پایدار برتر بودند، به کلاس‌بندی دانشگاه‌های پایدار پرداخته می‌شود. در فصل پنجم کتاب به ارایه تجارب آموزش عالی ایران پرداخته می‌شود و به این سوال پاسخ می‌دهد که دانشگاه ایرانی چگونه به موضوع مهم توسعه پایدار توجه می‌کند و آن را در اسناد و برنامه‌های دانشگاهی تلفیق می‌کند؟ جایگاه توسعه پایدار در اسناد بالادستی، اقدامات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در راستای دستیابی به توسعه پایدار، و اقدامات دانشگاهی در حوزه توسعه پایدار از جمله مباحثی است که در این فصل مطرح می‌گردد. در نهایت، در فصل ششم، تلاش می‌شود تا رویدادهای دانشگاه پایدار و نیز، مآخذشناسی این حوزه ارایه گردد. معرفی نهادهای فعال در حوزه دانشگاه پایدار، معرفی تعدادی کتب و نشریات منتشر شده، و جوایز اعطاشده در حوزه دانشگاه پایدار از جمله مواردی است که در این فصل بدان پرداخته می‌شود. همچنین، مباحث مرتبط با ارزیابی و رتبه‌بندی دانشگاه‌ها در زمینه توسعه پایدار از دیگر موارد مطرح در این فصل می‌باشد.

از کلیه افرادی که در راستای تألیف این کتاب همکاری نموده‌اند و همچنین، پژوهشگرانی که به‌واسطه پژوهش‌ها و تالیفات ارزشمند علمی‌شان به کیفیت محتوای علمی کتاب کمک نموده‌اند؛ تشکر و قدردانی می‌شود. امید که با تلاش‌هایی که برای تألیف این اثر صورت پذیرفته است بتوان گامی در جهت توسعه پایدار و دانشگاه پایدار برداشت و گوشه‌ای از دغدغه‌های علمی این حوزه را مرتفع نمود و یک منبع آموزشی درسی دانشگاهی برای دانشجویان رشته‌های گوناگون مانند علوم تربیتی، آموزش عالی، محیط‌زیست، آموزش کشاورزی و غیره فراهم آمده باشد. همچنین، از خوانندگان و بهره‌برداران کتاب اعم از دانشجویان، اساتید و اعضای هیات علمی، پژوهشگران و اندیشمندان، سازمان‌های مردم‌نهاد و علاقه‌مندان به مباحث علمی در این حوزه تخصصی تقاضا دارد تا نقطه‌نظرات ارزنده خود را در راستای کمک به غنای محتوای این اثر در

اختیار مولفین قرار دهند. در انتها، شایسته است از همکاران محترم انتشارات دانشگاه صنعتی
امیرکبیر جهت همکاری در چاپ این اثر تشکر و قدردانی گردد.

مهتاب پورآتشی، اصغر زمانی

بهار ۱۴۰۰

www.ketab.ir